

Receive Date:
30/6/2022

Accept Date:
22/2023

**Research
Article**

Vol.19, No.1, Serial 35

Spring & Summer
2023

pp.: 13-24

The Special School Program Components Role in Predicting Students' Self-Efficacy and Citizenship Education

DOI: 10.22070/TLR.2023.10383.0

Mahdieh Zare¹, Nasser Mohammadi Ahmadabadi^{2*} and Alireza Pakgohar³

1. *M.Sc. Student of Curriculum Planning, Payame Noor University, Taft County, Yazd, Iran.
Email: mahdiya.zare@yahoo.com*
2. *Corresponding Author and Assistant Professor, Department of Psychology and Educational Sciences, Payame Noor University, Taft County, Yazd, Iran.
Email: nasermohamadi89@pnu.ac.ir*
3. *Assistant Professor, Department of Statistics, Payame Noor University (PNU), Tehran, Iran
Email: . a_pakgohar@pnu.ac.ir*

Abstract

Introductoin: More precisely, the BOM plan is a special program for the school, according to the educational-cultural approach considering skill-oriented teachings and the development of educational activities in schools all over the country. Also, this program is for essential education, taking into account the requirements of the students' living environment. The present research has examined the role of the components of the school's special program on students' self-efficacy and citizenship education.

Method: In this research, the statistical population is all fifth and sixth-grade girl students in Taft City (320 people). The sample size is 175 people based on Morgan's table and by two-stage cluster-random method without placement. In this research, there are three questionnaires of BOM design (special school program), self-efficacy, and citizenship education, which were used to test the hypotheses by stepwise multiple regression and Pearson's correlation coefficient; **Results:** The results have shown: the correlation between the components of the canvas design and self-efficacy is 0.79, in other words, 63% of the variance of the self-efficacy scores can be predicted through the canvas design, and the components of the canvas design are related to the students' self-efficacy. Also, the regression analysis shows that the correlation between the components of the landscape plan and citizenship education is 0.71; Therefore, 51% of the variance of citizenship education scores can be predicted by the Boom plan, and according to the F statistic ($F=42.87, p<0.001$), the BOM plan can have significant positive effects in To educate students for citizenship.

Discussion and Conclusion: In the end, the main hypothesis of the research was confirmed and the components of the BOM plan had a significant effect in predicting the self-efficacy and citizenship education of the fifth and sixth-grade girl students in Taft City.

Keywords: School Special Program, Self-Efficacy, Citizenship Education, Students.

نقش مؤلفه‌های برنامه ویژه‌ی مدرسه در پیش‌بینی

خودکارآمدی و تربیت شهروندی دانش‌آموزان

DOI: 10.22070/TLR.2023.10383.0

مهديه زارع^۱، ناصر محمدی احمد آبادی^{۲*}، علیرضا پاک گوهر^۳

۱. کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه پیام نور، شهرستان تفت، یزد، ایران.

Email: mahdiya.zare@yahoo.com

۲. استادیار، گروه روانشناسی و برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: nasermohamadi89@pnu.ac.ir

۳. استادیار، گروه آمار، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

Email: a_pakgohar@pnu.ac.ir

نشریه علمی

پژوهش‌های آموزش و یادگیری

دوره ۱۹، شماره ۱، پیاپی ۳۵
بهار و تابستان ۱۴۰۱
صص: ۱۳-۲۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۰۳

مقاله پژوهشی

Journal of

Training & Learning Researches

Vol.19, No. 1, Serial 35

Spring & Summer
2023

pp.: 13-24

چکیده

طرح بوم به عبارت دقیق‌ترین برنامه ویژه‌ی مدرسه، مطابق رویکرد تربیتی- فرهنگی و با لحاظ نمودن تعالیم مهارت محور و توسعه‌ی فعالیت‌های پرورشی در مدرسه‌های سراسر کشور جهت آموزش‌های ضروری با در نظر گرفتن مقتضیات محیط زندگی دانش‌آموزان می‌باشد. پژوهش حاضر به بررسی نقش مؤلفه‌های برنامه ویژه‌ی مدرسه بر خودکارآمدی و تربیت شهروندی دانش‌آموزان با جامعه آماری تمامی دانش‌آموزان دختر پایه پنجم و ششم شهر تفت (۳۲۰ نفر) پرداخته و اندازه نمونه بر اساس جدول مورگان ۱۷۵ نفر و به روش روش دومرحله‌ای خوشه‌ای- تصادفی بدون جایگزینی در نظر گرفته شده است. در این پژوهش سه پرسشنامه طرح بوم (برنامه ویژه‌ی مدرسه)، خودکارآمدی و تربیت شهروندی که جهت آزمون فرضیه‌ها از رگرسیون چندگانه به صورت مرحله‌ای و ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید؛ نتایج نشان داده است: همبستگی بین مؤلفه‌های طرح بوم و خودکارآمدی ۰/۷۹ است، به عبارت دیگر ۶۳ درصد واریانس نمرات خودکارآمدی از طریق طرح بوم قابل پیش‌بینی می‌باشد و مؤلفه‌های طرح بوم با خودکارآمدی دانش‌آموزان در ارتباط هستند. همچنین تحلیل رگرسیون که همبستگی بین مؤلفه‌های طرح بوم و تربیت شهروندی ۰/۷۱ است؛ بنابراین ۵۱ درصد واریانس نمرات تربیت شهروندی به وسیله‌ی طرح بوم قابل پیش‌بینی است و با توجه به آماره طرح بوم می‌تواند تأثیرات مثبت معناداری در تربیت شهروندی دانش‌آموزان داشته باشد. در نهایت فرضیه اصلی پژوهش تایید شده و مؤلفه‌های طرح بوم تأثیر معناداری در پیش‌بینی خودکارآمدی و تربیت شهروندی دانش‌آموزان دختر پایه‌های پنجم و ششم شهر تفت داشتند.

کلیدواژه‌ها: برنامه ویژه‌ی مدرسه (طرح بوم)، خودکارآمدی، تربیت شهروندی، دانش‌آموزان.

مقدمه

مدرسه از اصلی‌ترین سیستم‌های آموزشی، اجتماعی و تربیتی و پراهمیت‌ترین رکن تعلیم و تربیت است که به‌منظور پرورش صحیح دانش‌آموزان در بعدهای اخلاقی، آموزشی، اجتماعی، علمی، دینی و شناسایی پتانسیل‌ها و هدایت به رشد همه‌جانبه‌ی روحی، معنوی و جسمانی‌شان طبق هدف‌های مصوب مقاطع تحصیلی و بر اساس حیطه‌ها و بخشنامه‌های وزارت آموزش و پرورش برنامه‌ریزی و سازماندهی شود. انتقال ارزش‌های مهم عصر امروز مورد توجه خاص سیستم آموزش و پرورش بوده، به گونه‌ای که مدرسه فراگیران را موظف می‌کند تا ارزش‌های کشور را در خویش نهادینه سازند [۱].

سیستم برنامه‌ریزی درسی به صورت ویژه و نظام آموزش و پرورش کشور ایران به گونه‌ای عمومی با شیوه‌ی تصمیم‌گیری تمرکز یافته برنامه ریزی و مدیریت می‌شود. در نتیجه، برنامه‌های درسی به شکلی از قبل برنامه‌ریزی شده و به صورت کتب درسی، فرصت هرگونه تغییر و دسترسی را از یاددهنده و یادگیرنده منع می‌کند [۲].

در خصوص برنامه‌ریزی درسی، جهت‌گیری قدرت از طبقه‌ی برنامه ریزان درسی، متخصصان موضوعی و مدیران پژوهش‌های تمرکز یافته در نقاط اساسی برنامه‌ریزی درسی، به سطح‌های پایین‌تر در نواحی، منطقه‌ها، مدارس و بیشتر مدیران، معاونان و معلمان، به مفهوم تمرکززدایی هست [۳].

نکته‌ی اصلی مدرسه محوری، بدین گونه است که باید استقلال و اختیار مدرسه‌ها افزایش یابد تا آنها خود به معین نمودن خط‌مشی، مشکلات و حل مسائل خویش بپردازند. به بیان گویاتر زمان تصمیم‌گیری به آموزگاران در سیستم تربیتی، توجه به کمک‌های مردم و نظراتشان، لحاظ نمودن علایق و سلیقه‌های فراگیران، بالا بردن مشارکت عمومی، اهمیت دادن به حیطه‌ی فرهنگی و اجتماعی و محقق ساختن نیازهای مختلف و گوناگون این جامعه‌ی گسترده، با نظر گرفتن نیازهای هر منطقه‌ی کشور، موضوع اساسی به شمار می‌آید که اشخاص دوستار برنامه‌ریزی درسی مدرسه محور بر آن نقطه نظر خاصی دارند. با این وجود، هنگامی که صحبت از اجرای برنامه ریزی درسی مدرسه محور می‌شود، ضروری است فضا و موقعیت حاکم بر آن را در نظر گرفت. انجام هر کدام از برنامه‌ریزی‌های درسی در آموزشگاه‌ها، از جهتی به وسایل و امکاناتی نیازمند است که می‌توان آن را موقعیت سخت‌افزاری نام برد و از سوی دیگر به عناصری نیاز دارد که می‌توان آن را موقعیت نرم‌افزاری نام‌گذاری نمود [۴].

در عصر حاضر با وجود تغییر در سبک زندگی و تغییرات گسترده و وسیع فرهنگی، افراد بسیاری، عدم مهارت‌های لازم

و اساسی در برخورد با مسائل زندگی و مشکلات هستند به همین خاطر، آنها در مواجهه با مشکلات و سختی‌های زندگی روزمره و اقتضائاتش آسیب زنده و حساس هستند؛ با در نظر گرفتن انطباق و الزام افراد با تغییرهای مسایل روز، برنامه درسی، از ابزارات فرهنگی بوده که با نگارش، تدوین و اجرای آن نسل حاضر را جهت مواجهه و رویارویی با چالش‌ها، تغییرات و مسائل حال (موجود) و آینده توانا کرد و اشخاصی مسئولیت‌پذیر را پرورش داد. یکی از نکات بسیار مهم فرا-گرفتن مهارت‌های زندگی به‌منظور مواجهه با مسائل و مشکلات جامعه و اثرات آن بر بالا رفتن کیفیت زندگی اجتماعی و همچنین فردی است؛ این سازه باید تحت نظر متخصصان تعلیم و تربیت قرار بگیرد؛ بنابراین در عصر حاضر بخشی از برنامه‌های درسی رسمی مدرسه‌ها در بیشتر سیستم آموزش و پرورش سراسر دنیا، به آموزش این مهارت‌ها پرداخته شده است [۵].

بدیهی است که برنامه ریزی درسی یکی از ارکان نظام آموزشی است که معلمان و مربیان باید آن را در برنامه آموزشی خود لحاظ کنند. به طوری که معلمان در ۵ حوزه آموزشی شامل مواد و متن، روش و الگو، فعالیت یادگیری و نحوه ارزشیابی نقش مهمی دارند و مهمترین نقش معلم در برنامه ریزی درسی و تکمیل و بهسازی برنامه درسی، طراحی و اجرا و در نهایت ارزشیابی درسی جستجو کرد. به همین جهت در برنامه ریزی درسی مدرسه محور، یک معلم در کارهای گروهی فعالانه مشارکت دارد و انگیزه و علاقه و رضایت شغلی او بیشتر از سایر روش‌ها است. این موضوع در سند « مبانی نظری تحول بنیادین تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران » شورای عالی انقلاب فرهنگی مدون در سال ۱۳۹۰ با تأکید بر نقش کلیدی خانواده در به سرانجام رسیدن غایت و هدف کلی تربیت آمده است. طرح "برنامه ویژه مدرسه" که با نام اختصار طرح بوم شناخته می‌شود جهت محقق ساختن بند ۲-۱۳ برنامه درسی ملی و راهکار ۵-۵ سند تحول بنیادین و مصوبه جلسه مورخ «۹۴/۱۲/۱» شماره ۹۲۶ شورای عالی آموزش و پرورش و به‌منظور اجرای سیاست کلی به مدارس ابلاغ شد. این طرح طبق مدرسه محوری، شیوه نامه اجرایی جهت‌گیری تربیتی فرهنگی و با محوریت آموزش‌های مهارت محور و گسترش اقدامات پرورشی در آموزشگاه‌های ابتدایی و متوسطه اجرا می‌شود. طرح بوم که اختصار طرح برنامه ویژه مدرسه است، برنامه و طرحی هست که با اتکا به توان و صلاحیت مدارس، اجازه‌ی برنامه ریزی درسی، عملیاتی کردن و ارزیابی قسمت مشخصی از زمان آموزش رسمی را با مشخص کردن رهنمودهای از پیش تعیین شده به مدارس اختصاص می‌دهد

توسط بندورا مطرح شد و این مفهوم آن قسمت از "خود" را تعریف می‌کند که به نحو مشخص با بررسی و سنجیدن فرد از سودمند بودن اقدام خود پیوستگی دارد [۱۰]. خودکارآمدی به صورت عاملی موثر در ترقی زندگی به شناخت شخص از تجربها و توانمندی‌ها در اجرای کامیابی رفتارهای پسندیده دقت نظر داشته و بر بینش اعمال آمیزگانه، انتخاب محیط و موقعیت و عملکردی که اشخاص تلاش کرده تا آن را دریافت کنند اثر دارد [۱۱].

در زمینه تحقیقات انجام شده با موضوع مدرسه محوری، شرایط مدرسه محوری جهت تفویض اختیارات به نظام آموزشی وجود داشته؛ اما از لحاظ انعطاف‌پذیری، تمرکززدایی و سایر خصوصیات شرایط مناسب فراهم نیست [۱۲]. هر چند اطلاعات فراگیران مطلوب بوده ولی نبود تجهیزات مکفی، بینش ناکافی، توانایی متوسط فراگیران چالش‌هایی را ایجاد نموده است [۴]. مدرسه محوری نوعی تمرکززدایی است و تغییر از تمرکزگرایی به تمرکززدایی یک پروسه بوده نه یک رویداد بلکه تغییر به سمت عدم تمرکز در دیدگاه عصر حاضر، دگرگونی فرایندی است [۳]. مدرسه محور بودن برنامه‌ی درسی از عناصر مختلفی نشأت گرفته از جمله: فراگیر، اهداف رسمی تعلیم و تربیت، روش‌های ارزیابی، منابع در دسترس، فرهنگ مردم، فضای فیزیکی آموزشگاه و مقدار اختیارات می‌توان اشاره نمود [۱۳]. تحلیل و ارزیابی دیدگاه‌های استادان دانشگاهی و عاملان سیستم آموزشی سرزمینمان و همینطور بررسی‌های نظری صورت گرفته در مورد اوضاع سیستم برنامه درسی، بیانگر اهمیت تحول در ابعاد و مدیریت تصمیم‌گیری در سیستم برنامه درسی ایران و جنبش و تکاپو به سمت سیستم برنامه درسی منطقه‌ای دارد [۱۴].

گاردن^۱ [۱۵] در پژوهشی تحت عنوان «فعالیت اولیا در تصمیمات مدرسه محور در کلمبیا، ویکتوریا، بریتانیا و کانادا» به بررسی فعالیت اولیا در مدارس پرداخت. نتایج نشان داد شیوه‌هایی که در آموزشگاه باعث بالا رفتن همیاری اولیا به کار رفته و همچنین در فرایند تصمیم‌گیری‌ها دیدگاه‌های خویش را بیان کنند؛ اولیا را علاقه‌مند به ارتباط با مدرسه کرد و دسترسی لازم را به مدیریت و برنامه‌ریزی بودجه فراهم کرد.

در زمینه تحقیقات انجام شده در خصوص تربیت شهروندی خوجملی در پژوهش خود با عنوان «نحوه‌ی تربیت شهروندی از طریق برنامه‌های درسی پنهان در مدارس» تحقیق و پژوهش نمود. او اعتقاد داشت با در نظر گرفتن دیدگاه سرمایه اجتماعی، ایجاد ارتباط با فعالان مرکزی و

[۶]. نکته‌ی قابل توجه این است که طرح بوم در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ در تمامی کشور به صورت رسمی ابلاغ و اجرا شد.

در طرح بوم، مدیریت، شورا و معلمین مدرسه اجازه دارند بخشی از زمان آموزش رسمی را به محتوا یا سرفصلی اختصاص دهند که خود انتخاب می‌کنند و در این زمینه می‌توانند حتی معلم مورد نظر خود را نیز بنا به تشخیص خود تعیین کنند. تجربیات موفق طرح کتب استان شناسی در افزایش سطح آگاهی دانش آموزان و درک نیازهای اجتماعات محلی توانست پشتیبان موفقیت طرح بوم شود.

پاسخ دهی به نیازهای منطقه‌ای و محلی، ارتقای مدرسه به عنوان جایی برای توسعه‌ی محل و محیط زندگی و ایجاد محیطی برای ارتقای سطح علمی در قالب شیوه‌های متنوع، شاد و خلاقانه از اهداف اصلی طرح بوم است که در راستای راهکار ۵-۵ سند تحول بنیادین و بند ۱۳-۲ برنامه درسی ملی که براساس رویکرد فرهنگی تربیتی تدوین یافته‌اند. مؤلفه‌های شش‌گانه طرح بوم عبارتند از: -موضوعات اعتقادی، عبادی و دینی، -اجتماعی و سیاسی، -زیستی و بدنی، -زیباشناختی و هنری، -اقتصادی و حرفه‌ای و همچنین موضوعات علمی و فناورانه.

شهروندی برگرفته از زندگی در جهان معاصر هست. این مهم با توجهاتی در تلاش بوده تا با فراهم ساختن اشتراک و مصالحه در زندگی اجتماعی، پیشرفت و توسعه‌ی جامعه را آسان نماید. شهروندی درصدد یافتن پاسخ‌هایی در خصوص چیستی مسئولیت، عدالت، مراقبت، جامعه، آزادی، احترام، دولت، تعاملات اجتماعی و به ویژه بزرگداشت ارزش‌ها که علاوه بر نوع رابطه‌ی هر فرد با اینگونه مسائل، نوع عکس-العمل اشخاص را نیز در برمی‌گیرد [۷].

تربیت شهروندی مانند قسمتی از بعدها پرورش که عطف به رشد بوده و توانمندی‌های شخصی در ابعاد اجتماعی، از زمان‌های گذشته تا حال مورد نظر فیلسوفان و اندیشمندان هست؛ اهمیت این بعد به نحوی است که هرگونه غفلت از آن در فرایند تعلیم و تربیت ضمن اینکه دسترسی به اهداف تربیتی را با سختی روبرو می‌کند، خسارت‌های غیرقابل جبران را نیز بر پهنه جامعه وارد می‌نماید؛ زیرا بالندگی و رشد جامعه مستلزم وجود شهروندان پرورش یافته است [۸].

خودکارآمدی یکی از عناصر ترغیبی است که برای بینش پیروزی فراگیران توضیح داده شده است و در سی سال واپسین دقت درخور توجه‌ای از سمت پژوهشگران آموزش و پرورش به خویش داشته است [۹]. مفهوم کارآمدی شخصی

^۱ Garden

ایت^۲ و همکاران در یک مطالعه آزمایشی با عنوان «خودکارآمدی فراگیران و ارزش‌های مبتنی بر سواد علمی مطابق چشم‌انداز قرن بیست و یکم» نتیجه گرفت در حال حاضر هدف‌های تعلیم و تربیت باید به این تحول در خواسته‌های دانشجویان ارزش گذارد و اعتماد ایجاد کرده تا فراگیران مهارت‌های لازم جهت موفقیت در عرصه‌ی دنیا، جهانی و جامعه شهری کسب کنند. این پژوهش گامی جدید به سمت مشخص شدن خودکارآمدی فراگیران در توانمندی‌ها و اصول حاکم قرن بیست و یکم در جهت شناخت جدید سواد علمی انجام گردید و همینطور به مشخص کردن میزان شناخت فراگیران از نقش این مهارت‌ها و ارزش‌ها پرداخته تا موفقیت آنها را تضمین کند [۲۴].

با توجه به پیشینه‌ی پژوهشی بیان شده تاکنون هیچ پژوهشی در خارج و داخل کشور به بررسی مستقیم نقش طرح بوم بر خودکارآمدی و تربیت شهروندی دانش‌آموزان نپرداخته و این اولین پژوهش در نوع خود است. اما در مطالعاتی در زمینه آموزش راهبردی برنامه‌ریزی و خودکارآمدی انجام یافته است [۳۷-۳۹]. همچنین، در مطالعه زاهد بابلان و همکاران (۱۴۰۱) تأثیر رهبری تحول‌آفرین با میانجی‌گری فرهنگ مدرسه بر خودکارآمدی آموزگاران، مورد بررسی قرار گرفته است که مبین تأثیرگذاری شیوه‌های آموزشی بر افزایش خودکارآمدی معلمان بوده است [۴۰]. در مطالعه ادیب و همکاران (۱۳۹۴) تأثیر هوشمندسازی مدارس بر ارتقاء فرآیند یاددهی یادگیری و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان بررسی شده است [۴۱].

با این حال، از نظر بررسی مستقیم بین تأثیر طرح بوم بر خودکارآمدی و شهروندپذیری جنبه نوآورانه دارد. حال با توجه به اینکه طرح بوم به‌منظور تطابق برنامه با موقعیت خاص بومی هر منطقه، در نظر گرفتن نیازهای فراگیران، توجه خاص به یاری رساندن معلمان، مدیران، فراگیران و اولیا در نگارش و به اجرا درآوردن طرح، چیدمان ساختمان تشکیلاتی و سیستمی نظام آموزش و پرورش، ارتقای عملکرد یادگیری در مدارس، بالا بردن عکس‌العمل در فعالیت‌های اداری و اطلاع‌رسانی امکانات و چالش‌های گوناگون منطقه‌ای و محلی است؛ پژوهش حاضر به بررسی نقش مولفه‌های طرح بوم بر خودکارآمدی و تربیت شهروندی دانش‌آموزان پرداخته است.

دستیابی به شبکه‌های جمعی، دلیل بالا رفتن اطلاعات سیاسی و آگاهی‌های شهروندی و اجتماعی فراگیران به ویژه طبقات اجتماعی پایین می‌شود [۱۶].

مذبوحی و همکاران [۱۸] به بررسی «برنامه درسی تربیت شهروندی با رویکرد فرهنگی در دوره ابتدایی آموزش و پرورش» اختصاص دادند و پی بردند که برنامه درسی تربیت شهروندی فرهنگی با ارائه پیشنهادهای در سازه‌ی نیازسنجی، اهداف گزینی، اطلاعات و ارزیابی با محوریت اخلاق، فرهنگ و معنویت ارتباط دارد و می‌تواند جهانی دور از خشم و خشونت، همراه با احترام، صلح، گفتگوی فرهنگی و گفتمان اجتماعی را به نظام آموزشی و پرورشی ارائه و عرضه نماید.

سینرا^۱ و همکاران [۱۹] در مقاله‌ی خود با عنوان «تنوع در پرورش شهروندی: درک و روش‌های معلمان در ارتباط با زمینه» به تحلیل نحوه‌ی ادراک و فعالیت‌های معلمان متوسطه در خصوص آموزش و تنوع با عامل‌های زمینه‌ای آموزشگاه، مثل تغییر و جابه‌جایی دانش‌آموزان و مسیر آموزشی پرداخته‌اند. مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته با ۱۷ معلم در سه مدرسه نشان داد که شیوه و درک معلمان در خصوص گوناگونی به تصور آنها از نیازمندی‌ها و پتانسیل کلیه‌ی دانش‌آموزان مربوط می‌شود. هرچند که معلمان اندکی به موضوع‌های اصلی، مثل ناهمسانی و رابطه‌های قدرت، به تنوع توجه می‌کردند.

یادگیری مهارت‌های زندگی بر شادی و عملکرد تحصیلی فراگیران تأثیر معناداری داشته است. همچنین مهارت‌های زندگی بر سازه‌ی تمایل تحصیلی و شادابی فراگیران تأثیر معنادار و مطلوبی دارد [۲۱]. در نهایت یادگیری مهارت‌های زندگی بر خودکارآمدی نوآموزان مهدکودکی نیز اثر دارد. همچنین بالا بردن اطلاعات و شناخت نوآموزان در خصوص مهارت‌های زندگی عملکرد مؤثر آنها را شامل شده و در خصوص خودکارآمدی، سایر موارد از جمله اجتماعی، تحصیلی و هیجانی را در برمی‌گیرد [۲۲].

عظیمی و همکاران سال ۱۳۹۶ در پژوهش انجام شده با عنوان «تأثیر سرسختی روان‌شناختی بر مؤلفه‌های خودکارآمدی دانش‌آموزان» پی بردند که تحلیل کوواریانس چند متغییری، میان گروه گواه و آزمایش از نظر خودکارآمدی تحصیلی تفاوت معناداری داشته و میانگین نمرات پس از موعن گروه آزمایش بیشتر بوده است. در نتیجه آموزش سرسختی روان‌شناختی بر مؤلفه‌های خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان اثرمند بوده است [۲۳].

¹ Sincer

² Ait

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اصلی ۱. مؤلفه‌های طرح بوم (برنامه ویژه مدرسه) نقش معناداری در پیش‌بینی خودکارآمدی و تربیت شهروندی دانش‌آموزان دختر پایه‌های پنجم و ششم شهر تفت دارند.

فرضیه اول: رابطه معناداری بین مؤلفه‌های طرح بوم (برنامه ویژه مدرسه) با خودکارآمدی دانش‌آموزان دختر پایه‌های پنجم و ششم شهر تفت وجود دارد.

فرضیه دوم: رابطه معناداری بین مؤلفه‌های طرح بوم (برنامه ویژه مدرسه) با تربیت شهروندی دانش‌آموزان دختر پایه‌های پنجم و ششم شهر تفت وجود دارد.

فرضیه سوم: رابطه معناداری بین خودکارآمدی و تربیت شهروندی دانش‌آموزان دختر پایه‌های پنجم و ششم شهر تفت وجود دارد.

روش پژوهش

این پژوهش از لحاظ جمع‌آوری اطلاعات در تحقیقات توصیفی قرار می‌گیرد و از نظر هدف کاربردی بوده و از نوع همبستگی می‌باشد که هدفش، بررسی همبستگی مؤلفه‌های طرح بوم بر خودکارآمدی و تربیت شهروندی دانش‌آموزان است.

جامعه آماری، روش نمونه‌گیری و برآورد نمونه:

جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه دانش‌آموزان دختر پایه پنجم و ششم شهر تفت در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ که ۳۲۰ نفر می‌باشد. اندازه نمونه بر اساس جدول مورگان ۱۷۵ نفر و به روش دومرحله‌ای خوشه‌ای- تصادفی بدون جایگذاری در نظر گرفته شده است. در این روش ابتدا از هریک مدارس آموزش ابتدایی دوره دوم شهر تفت یک کلاس انتخاب و از هر کلاس به طور تقریبی ۲۵ دانش‌آموز انتخاب شده است. با توجه به روحیه همکاری دانش‌آموزان، بعضی از کلاس‌ها تعدادی بیشتر و بعضی تعدادی کمتر از ۲۵ نفر انتخاب شده‌اند.

ابزار پژوهش

جهت سنجیدن متغیرها از شیوه‌ی پیمایشی استفاده شده و روش مورد نظر در این پژوهش به صورت تحلیلی (کمی) است. برای جمع‌آوری اطلاعات کمی از پرسشنامه‌های استاندارد خودکارآمدی و تربیت شهروندی و پرسشنامه محقق ساخته طرح بوم بهره گرفته شده است.

به‌منظور اندازه‌گیری نقش برنامه ویژه مدرسه که دارای مؤلفه‌های اعتقادی، عبادی و اخلاقی، سیاسی و اجتماعی، زیباشناختی/هنری، علمی/فناوری و مهارت‌های عمومی می‌باشد. این پرسشنامه حاوی ۲۰ سوال محقق ساخته و نقش

طرح بوم را در مقیاس پنج درجه‌ای لیریک از رتبه‌ی کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم محاسبه کرده، که حداکثر نمره ۱۰۰ و حداقل نمره ۲۰ است. به‌منظور روایی پرسشنامه‌ی فوق همبستگی آن با پرسشنامه جو روانی اجتماعی کلاس محاسبه شد [۲۶]. نتایج بیانگر ارتباط معنی‌دار و مثبت میان دو پرسشنامه هست، در نتیجه پرسشنامه طرح بوم دارای روایی بوده، همچنین سوالات پرسشنامه بوم توسط استاد راهنما و اساتید متخصص این حیطه تایید شد که می‌توان روایی محتوایی پرسش‌نامه را اثبات نمود. به‌منظور پایایی پرسشنامه از شیوه‌ی همسانی درونی با بهره‌گیری از ضریب آلفای کرونباخ که برابر با ۰/۹۱ بود محاسبه گردید.

در سال (۲۰۰۱) موریس پرسشنامه خودکارآمدی کودکان و نوجوانان را به‌منظور اندازه‌گیری خودکارآمدی نگارش کرد. پرسشنامه دارای سه مؤلفه خودکارآمدی تحصیلی، خودکارآمدی اجتماعی و خودکارآمدی هیجانی و ۲۳ گویه می‌باشد و به صورت پنج گزینه‌ای لیکرت با پرسش‌هایی از قبیل (چقدر خوب می‌توانی دیدگاهت را هنگامی که با دیدگاه دیگر دوستان مخالف هست مطرح کنی؟) به بررسی خودکارآمدی می‌پردازد [۲۸]. روایی محتوایی و صوری این پرسشنامه مطلوب ارزشیابی شده است. همچنین ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده و برای این پرسشنامه (۰/۸۹) می‌باشد [۲۹].

جهت سنجش تربیت شهروندی از پرسشنامه‌ای حاوی ۳۴ گویه استفاده گردید. پرسشنامه توسط کاظمی و واحدچوکده تنظیم گردیده و در مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از حالت کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم تربیت شهروندی را اندازه‌گیری می‌کند؛ که حداکثر نمره ۱۷۰ و حداقل نمره ۳۴ هست. به‌منظور سنجش روایی آن، از نظرات تکمیلی استادان مشاور و راهنما بهره گرفته، که روایی محتوایی این پرسشنامه مورد تایید آنان قرار گرفت و نیز کاظمی و واحد چوکده سال ۱۳۸۳، روایی پرسشنامه را با محاسبه همبستگی بین نمره کل با تحلیل گویه‌ها، روایی پرسشنامه‌ی مذکور را ۰/۸۱ محاسبه کردند. در نتیجه روایی پرسشنامه محرز شد. کاظمی و واحد، پایایی آن را با در نظر گرفتن ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۶ به دست آورده و پایایی این مقیاس با روش آلفای کرونباخ (۰/۷۳) در این پژوهش می‌باشد [۲۷].

شیوه تحلیل داده‌ها

به‌منظور تحلیل آماری داده‌های پرسشنامه‌های پژوهش، پس از ورود اطلاعات و کدبندی آنها در نرم افزار آماری SPSS نسخه ۲۴ فرضیات پژوهش با آزمون همبستگی پیرسون مورد آزمون قرار گرفتند. همچنین از رگرسیون

تربیت شهروندی دانش‌آموزان دختر پایه‌های پنجم و ششم شهر تفت پردازد. جهت بررسی این فرضیه از رگرسیون چندگانه به صورت مرحله‌ای استفاده گردید. در این فرضیه متغیرهای خودکارآمدی و تربیت شهروندی متغیر ملاک و سازه‌های طرح بوم متغیرهای پیش‌بین در نظر گرفته شده‌اند؛ یافته‌های این بررسی در جدول ۱، ۲ و ۳ برای متغیر خودکارآمدی و در جدول ۴، ۵ و ۶ برای متغیر تربیت شهروندی نشان داده شده است.

چندگانه به‌عنوان مدل آماری استفاده شد. برازش مدل آماری رگرسیونی با روش جبری (ورود هم‌زمان تمام متغیرهای پیش‌بین در مدل) اجرا شده است. نتایج آزمون در سطح معنی داری $\alpha = 0.05$ بررسی شده است.

یافته‌های پژوهش

فرضیه اصلی پژوهش در نظر دارد تا به بررسی مؤلفه‌های طرح بوم که نقش معناداری در پیش‌بینی خودکارآمدی و

جدول ۱. خلاصه نتایج تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی خودکارآمدی از طریق سازه‌های طرح بوم

مقدار ضریب همبستگی R	مقدار R2	مقدار R2 تطبیق یافته	خطای استاندارد تخمین زده
۰/۷۹	۰/۶۳	۰/۶۳	۱۱/۶۹

جدول ۲. نتایج تحلیل واریانس برای پیش‌بینی خودکارآمدی از طریق سازه‌های طرح بوم

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره F	مقدار-احتمال P
پیش‌بینی	۴۱۷۷۷/۵۸	۳	۱۳۹۲۵/۸۶		
باقیمانده	۲۳۹۱۶/۶۷	۱۷۵	۱۳۶/۶۶	۱۰۱/۸۹	۰/۰۰۱
کل	۶۵۶۹۴/۱۵	۱۷۸			

گام سوم: سازه‌های هنری و زیبانشناختی، اجتماعی، عبادی، اعتقادی و اخلاقی

جدول ۲ نشان می‌دهد که میزان F (۱۰۱/۸۹، $p < 0.001$) معنادار هست. سازه‌های هنری و زیبانشناختی، اجتماعی و اعتقادی، عبادی و اخلاقی قادر به پیش‌بینی خودکارآمدی دانش‌آموزان هستند. نتیجه، طرح بوم به طور کلی قادر به پیش‌بینی خودکارآمدی دانش‌آموزان می‌باشند.

یافته‌های تحلیل رگرسیون به صورت خلاصه در جدول ۱ درج شده و همبستگی میان سازه‌های طرح بوم و خودکارآمدی ۰/۷۹ می‌باشد و ۶۳ درصد واریانس نمرات خودکارآمدی به علت اینکه R^2 برابر با ۰/۶۳ هست مطابق طرح بوم قابل بررسی می‌باشد. برای محاسبه‌ی معناداری ضریب همبستگی، نتایج تحلیل واریانس به دست آمده در

جدول ۳. نتایج مربوط به ضریب رگرسیون

متغیر پیش‌بین	SE	BETA	ضریب رگرسیون B	آماره T	مقدار-احتمال P
هنری و زیبانشناختی	۰/۲۷	۰/۲۹	۱/۴۳	۵/۱۶	۰/۰۰۱
اجتماعی	۰/۲۲	۰/۳۷	۱/۵۰	۶/۶۱	۰/۰۰۱
عبادی، اعتقادی و اخلاقی	۰/۲۶	۰/۳۰	۱/۴۶	۵/۶۱	۰/۰۰۱

را پیش‌بینی کند. بدین معنا به هر میزان اجرای طرح بوم بیشتر باشد، عملکرد خودکارآمدی فراگیران افزایش یافته و بالعکس.

برای مشخص کردن پیش‌بینی‌کنندگی طرح بوم، نتایج آمده در جدول ۳ حاکی از این است که سازه‌های هنری و زیبانشناختی، اجتماعی و عبادی، اعتقادی و اخلاقی به شکل مثبت ($p < 0.001$) می‌تواند میزان خودکارآمدی دانش‌آموزان

جدول ۴. خلاصه نتایج تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی تربیت شهروندی از طریق سازه‌های طرح بوم

مقدار ضریب همبستگی R	مقدار R2	مقدار R2 تعدیل یافته	خطای استاندارد تخمین زده
۰/۷۱	۰/۵۱	۰/۴۹	۱۴/۲۷

جدول ۵. یافته‌های تحلیل واریانس به‌منظور پیش‌بینی تربیت شهروندی از طریق سازه‌های طرح بوم

منبع تغییرات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	میانگین مجزورات	آماره F	مقدار-احتمال P
پیش بینی	۴	۳۴۹۳۱/۳۴	۸۷۳۲/۸۳		
باقیمانده	۱۶۵	۳۳۶۱۰/۳۰	۲۰۳/۶۹	۴۲/۸۷	۰/۰۰۱
کل	۱۶۹	۶۸۵۴۱/۶۴			

گام چهارم: سازه‌های هنری و زیباشناختی، علمی، مهارت‌های عمومی و عبادی، اعتقادی و اخلاقی

یافته‌های موجود در جدول ۴ تحلیل رگرسیون بیانگر همبستگی بین سازه‌های طرح بوم و تربیت شهروندی ۰/۷۱ و همچنین میزان R^2 برابر با ۰/۵۱ بوده بنابراین ۵۱ درصد واریانس نمرات تربیت شهروندی از طریق طرح بوم قابل شناسایی هست. همچنین به جهت بررسی معناداری ضریب همبستگی بدست آمده، نتایج تحلیل واریانس درج شده

جدول ۶. نتایج مربوط به ضریب رگرسیون

متغیر پیش بین	ضریب رگرسیون B	SE	BETA	آماره T	مقدار-احتمال P
هنری و زیباشناختی	۰/۷۰	۰/۳۴	۰/۱۴	۲/۰۳	۰/۰۴
مهارت‌های عمومی	۱/۴۸	۰/۳۶	۰/۲۵	۴/۱۳	۰/۰۰۱
عبادی، اعتقادی و اخلاقی	۱/۰۱	۰/۳۱	۰/۲۰	۳/۲۱	۰/۰۰۲
علمی و فناورانه	۱/۸۵	۰/۳۲	۰/۳۷	۵/۷۸	۰/۰۰۱

خودکارآمدی و تربیت شهروندی دانش‌آموزان دختر پایه‌های پنجم و ششم شهر تفت دارند.

فرضیه اول پژوهش: فرضیه فرعی اول پژوهش نشانگر این است که رابطه معناداری میان سازه‌های طرح بوم با خودکارآمدی دانش‌آموزان دختر پایه‌های پنجم و ششم شهر تفت وجود داشته. جهت ارزیابی این فرضیه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون بهره گرفته که نتایج آن در جدول ۸ ارائه شده است.

نتایج درج شده در جدول ۶ بیانگر سازه‌های هنری و زیباشناختی، مهارت‌های عمومی، عبادی، اعتقادی و اخلاقی و علمی و فناورانه طرح بوم بر تربیت شهروندی، به طور مثبت قادر به پیش‌بینی میزان خودکارآمدی فراگیران هستند. ($p < 0/05$). بنابراین به هر میزان سازه‌های طرح بوم بیشتر باشد، میزان تربیت شهروندی دانش‌آموزان بیشتر بوده و بالعکس.

با در نظر گرفتن یافته‌ها فرضیه اصلی تحقیق تایید می‌شود و سازه‌های طرح بوم نقش معناداری در پیش‌بینی

جدول ۷. ضرایب همبستگی بین مؤلفه‌های برنامه ویژه مدرسه با خودکارآمدی

متغیر	هنری و زیباشناختی	عبادی، اعتقادی و اخلاقی	سیاسی و اجتماعی	علمی و فناورانه	مهارت‌های عمومی	طرح بوم کل
خودکارآمدی تحصیلی	۰/۵۰**	۰/۶۴**	۰/۵۱**	۰/۲۶**	۰/۲۱*	۰/۵۹**
خودکارآمدی اجتماعی	۰/۵۶**	۰/۵۳**	۰/۵۳**	۰/۴۳**	۰/۲۶*	۰/۶۴**
خودکارآمدی هیجانی	۰/۵۶**	۰/۵۲**	۰/۶۶**	۰/۵۶**	۰/۶۳**	۰/۷۳**
خودکارآمدی کل	۰/۶۴**	۰/۶۳**	۰/۶۷**	۰/۴۷**	۰/۲۹*	۰/۷۵**

** : $P < 0/01$, * : $P < 0/05$

جدول ۷ ضرایب همبستگی بین مؤلفه‌های برنامه ویژه مدرسه با خودکارآمدی را به طور کامل بیان می‌کند. مطابق نتایج درج شده در جدول فوق ارتباط میان سازه‌های طرح بوم کل با خودکارآمدی کل در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار و مثبت

است. در نتیجه یافته‌ها رابطه معنی‌داری و مثبت میان کل سازه‌های طرح بوم با مؤلفه‌های خودکارآمدی (تحصیلی، اجتماعی و هیجانی) است. مثبت بودن ارتباط میان برنامه ویژه‌ی مدرسه با خودکارآمدی به این معنا هست که هر مقدار

فرضیه دوم پژوهش: فرضیه فرعی دوم پژوهش بیانگر رابطه معنی‌داری میان سازه‌های طرح بوم با تربیت شهروندی دانش‌آموزان موجود بوده و جهت ارزیابی این فرضیه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون بهره گرفته که نتایج آن در جدول ۷ ارائه شده است.

نمرات طرح بوم در دانش‌آموزان بیشتر باشد، نمرات خودکارآمدی در آن‌ها نیز بیشتر بوده و بالعکس. بنابراین فرضیه فرعی اول تحقیق محقق شده و رابطه معناداری میان سازه‌های طرح بوم با خودکارآمدی دانش‌آموزان دختر پایه‌های پنجم و ششم شهر تفت است.

جدول ۸. ضرایب همبستگی بین سازه‌های طرح بوم با تربیت شهروندی

متغیر	هنری و زیباشناختی	عبادی اعتقادی و اخلاقی	مهارت‌های عمومی	سیاسی و اجتماعی	فناوری و علمی	طرح بوم کل
دانایی محوری	۰/۶۲**	۰/۳۶**	۰/۳۵**	۰/۵۸**	۰/۶۸**	۰/۷۶**
قانون مداری	۰/۳۹**	۰/۴۰**	۰/۴۹**	۰/۴۰**	۰/۴۶**	۰/۵۸**
انتقادگری و انتقادپذیری	۰/۳۶**	۰/۳۹**	۰/۴۰**	۰/۳۲**	۰/۴۲**	۰/۵۲**
وطن دوستی	۰/۲۹*	۰/۳۸**	۰/۵۶**	۰/۲۵*	۰/۳۱**	۰/۴۸**
مشارکت	۰/۲۹*	۰/۳۹**	۰/۳۵**	۰/۲۶*	۰/۲۹*	۰/۴۳**
مسئولیت پذیری	۰/۳۲**	۰/۴۰**	۰/۴۵**	۰/۲۸*	۰/۳۶**	۰/۴۹**
تربیت شهروندی کل	۰/۴۸**	۰/۴۵**	۰/۴۸**	۰/۴۵**	۰/۵۹**	۰/۶۸**

** : $P < 0.01$, * : $P < 0.05$

معنی‌داری میان سازه‌های طرح بوم با تربیت شهروندی دانش‌آموزان دختر پایه‌های پنجم و ششم شهر تفت موجود است.

فرضیه سوم پژوهش: فرضیه فرعی سوم پژوهش نشان دهنده‌ی این است که رابطه معناداری میان خودکارآمدی با تربیت شهروندی دانش‌آموزان دختر پایه‌های پنجم و ششم شهر تفت موجود است. برای ارزیابی این فرضیه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون بهره گرفته که نتایج آن در جدول ۹ گزارش شده است.

جدول ۸ ضرایب همبستگی میان مؤلفه‌های طرح بوم با تربیت شهروندی را بیان می‌کند. مطابق نتایج درج شده در جدول فوق رابطه میان طرح بوم کل با تربیت شهروندی کل در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار و مثبت بوده است. در نتیجه یافته‌ها رابطه مثبت و معنی‌داری بین تمامی سازه‌های طرح بوم با مؤلفه‌های تربیت شهروندی موجود است. مثبت بودن ارتباط میان طرح بوم با تربیت شهروندی بیانگر این است که هر مقدار نمرات طرح بوم در دانش‌آموزان بیشتر باشد، نمرات تربیت شهروندی در آن‌ها نیز بالا بوده و بالعکس. با در نظر گرفتن شواهد فرضیه فرعی دوم تحقیق اثبات شده و رابطه

جدول ۹. ضرایب همبستگی بین مؤلفه‌های خودکارآمدی با تربیت شهروندی

متغیر	خودکارآمدی تحصیلی	خودکارآمدی اجتماعی	خودکارآمدی هیجانی	خودکارآمدی کل
قانون مداری	۰/۴۲**	۰/۴۴**	۰/۴۹**	۰/۵۱**
دانایی محوری	۰/۳۶**	۰/۵۴**	۰/۶۷**	۰/۵۹**
مسئولیت پذیری	۰/۴۱**	۰/۴۰**	۰/۳۵**	۰/۴۳**
وطن دوستی	۰/۴۳**	۰/۳۷**	۰/۳۲**	۰/۴۱**
مشارکت	۰/۴۵**	۰/۳۹**	۰/۳۶**	۰/۴۴**
انتقاد پذیری و انتقادگری	۰/۴۶**	۰/۴۸**	۰/۴۴**	۰/۵۱**
تربیت شهروندی کل	۰/۴۹**	۰/۵۳**	۰/۵۷**	۰/۵۹**

** : $P < 0.01$, * : $P < 0.05$

تربیت شهروندی است. مثبت بودن ارتباط میان خودکارآمدی و تربیت شهروندی به این معنا بوده که هر چه نمرات خودکارآمدی دانش‌آموزان بیشتر بوده، نمرات تربیت شهروندی نیز بیشتر است و بالعکس. با توجه به نتایج فوق فرضیه فرعی سوم پژوهش تایید می‌شود و رابطه معناداری

جدول ۹ ضرایب همبستگی میان خودکارآمدی و تربیت شهروندی را بیان می‌کند. یافته‌ها بیانگر رابطه‌ی مثبت و معنی‌دار میان خودکارآمدی کل با تربیت شهروندی کل بوده است. همچنین رابطه مثبت و معنادار میان تمام سازه‌های خودکارآمدی (تحصیلی، اجتماعی و هیجانی) با سازه‌های

میان خودکارآمدی با تربیت شهروندی دانش‌آموزان دختر پایه‌های پنجم و ششم شهر تفت وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان داد، سازه‌های طرح بوم نقش معناداری در پیش‌بینی خودکارآمدی و تربیت شهروندی فراگیران دارند. همان‌طور که از یافته‌های فرضیات آزمون شده برداشت شد، در بیان نتایج می‌توان گفت سازه‌های هنری و زیبانشناختی، علمی و فناورانه، عبادی، اعتقادی و اخلاقی و مهارت‌های عمومی به گونه‌ای مثبت می‌توانند میزان خودکارآمدی دانش‌آموزان را پیش‌بینی کنند ($p < 0/05$). به این معنا به هر مقدار برنامه ویژه مدرسه (بوم) بیشتر باشد، مقدار تربیت شهروندی فراگیران افزایش یافته و بالعکس. با توجه در نظر گرفتن یافته‌ها فرضیه اصلی پژوهش محقق می‌شود و سازه‌های طرح بوم نقش معناداری در پیش‌بینی خودکارآمدی و تربیت شهروندی فراگیران دختر پایه‌های پنجم و ششم شهر تفت داشتند. و این نتیجه در راستای یافته‌های پژوهش میرزالی [۳۲] است که مولفه تربیت شهروندی را جزو مهمترین مولفه‌های تربیتی دانسته است. از سویی یا نتایج پژوهش ترابی‌نیا [۳۰] همسو است که بین خودکارآمدی و مسوولیت‌پذیری رابطه معناداری به‌دست آورده است و نشان داده است مهارت اباراز وجود و انگیزش پیشرفت بر بهبود خودکارآمدی و مسوولیت‌پذیری شهروندان موثر است و با نتایج بشارتی [۳۱] هم‌خوانی دارد که در پژوهش خود آموزش مهارت زندگی را بر مهارت اجتماعی و عملکرد تحصیلی نشان داده است. علاوه بر این، میان سازه‌های طرح بوم با خودکارآمدی دانش‌آموزان وجود دارد که با نتایج تحقیقات شفیع نادری [۲۲]، ایت و همکاران [۲۴]، و اسکوبر و همکاران [۲۵] مرتبط است؛ در پژوهش شفیع نادری [۲۲] افزایش آگاهی نسبت به کسب مهارت‌های زندگی موجب عملکرد بهتر آنان در خودآزمایی و خودکارآمدی در زمینه‌های مختلف اجتماعی و تحصیلی و هیجانی می‌شود. ایت و همکاران [۲۴] نشان می‌دهد خودکارآمدی دانش‌آموزان در مهارت‌ها و ارزش‌های قرن بیست و یکم مرتبط با مفهوم مدرن سواد علمی و همچنین میزان درک دانش‌آموزان از اهمیت این مهارت‌ها و ارزش‌ها رابطه معناداری دارد.

یوسفی [۲۱] نیز نشان داده است با آموزش مهارت‌های زندگی بتوان بر شادکامی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان تاثیر گذاشت. همچنین رابطه معناداری میان سازه‌های طرح بوم با تربیت شهروندی فراگیران وجود داشت و این نتیجه با نتایج تحقیقات سبحانی‌نژاد و همکاران [۳۳]، خوجم‌لی

[۱۶]، مذبوحی و همکاران [۱۸] و سینر و همکاران [۱۹] هم‌خوانی دارد. به‌طوری‌که در پژوهش سبحانی‌نژاد و همکاران [۳۳] مؤلفه‌های مورد بررسی مسوولیت‌پذیری و تعهد در بین ۵ مولفه مشارکت فعال، مسوولیت‌پذیری و تعهد، انتقادگری و انتقادپذیری، قانون‌مداری و وطن‌دوستی بیشترین بار عاملی را دارند. سینر و همکاران [۱۹] نشان داده‌اند چگونه درک و عملکرد معلمان متوسطه در مورد تدریس در مورد تنوع مرتبط است.

در نهایت رابطه معناداری میان خودکارآمدی با تربیت شهروندی فراگیران وجود داشت. و این نتیجه با نتایج تحقیقات افضلی [۳۴]، هاشمیان [۳۶] و حامدی‌نسب و عسگری [۳۵] همسو می‌باشد.

افضلی [۳۴] در مطالعه خود نشان داده‌است عوامل موثر بر خودکارآمدی اجتماعی نیز شامل زیر مضمون‌های خود، خانواده و اجتماع و موانع خودکارآمدی اجتماعی شما زیر مضمون‌های موانع درونی و موانع بیرونی. با توجه به یافته‌های این مطالعه به نظر می‌رسد که بهترین راه افزایش خودکارآمدی اجتماعی در دختران نوجوان ایجاد درک صحیح از خودکارآمدی اجتماعی توسط والدین، اولیاء مدرسه و مسوولین و سیاستگذاران جامعه است. فرهنگ سازی، آگاهی دادن به خانواده‌ها و از بین بردن تبعیض جنسی در جامعه به رشد خودکارآمدی اجتماعی دختران نوجوان کمک شایانی می‌کند. همچنین فراهم کردن فضای مناسب برای پویایی دختران و تامین امنیت اماکن، مراکز و مکان‌هایی که دختران در آنجا حضور دارند می‌تواند به این مهم کمک کند.

یافته‌های حامدی‌نسب و عسگری [۳۵] نشان داده است میزان خودکارآمدی تحصیلی و انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان بالاتر از متوسط و معنی‌دار است و خوش‌بینی علمی دانش‌آموزان بر خودکارآمدی تحصیلی و انگیزه پیشرفت، مثبت و معنادار است. علاوه بر آن اثر خودکارآمدی تحصیلی بر انگیزه تاثیر مثبت و معناداری داشت در نهایت خوش‌بینی علمی دانش‌آموزان به واسطه خودکارآمدی تحصیلی اثر غیرمستقیم بر انگیزه پیشرفت تحصیلی داشت.

علاوه بر آن نتایج پژوهش هاشمیان [۳۶] نشان می‌دهد ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان نقش مهمی بر خودکارآمدی و سبک حل مساله دارد.

بر اساس نتایج مذکور پیشنهاد می‌گردد: به‌منظور توانمندسازی مربیان و فراگیران به آموزه‌های تربیت شهروندی و خودکارآمدی، طرح بوم در مقاطع گوناگون تحصیلی اجرا گردد. همچنین، جهت تناسب بیشتر برنامه‌های درسی با شرایط بومی و محلی استان‌ها از آموزش مهارت‌های شش‌گانه طرح بوم در مدارس تدابیری اندیشه شود. می‌توان

9- Chung, F. M. (2022). Teacher Self-Efficacy as a Catalyst: Teacher Beliefs Teacher Beliefs, Teaching Behavior Teaching Behavior, and Music Education Music Education. In *Music and Play in Early Childhood Education: Teaching Music in Hong Kong, China and the World* (pp. 79-96). Singapore: Springer Nature Singapore.

10- Bandura, A. (1997). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychology Review*, Vol. 84 No. 2: 191-215.

11- Strauser DR, Ketz K, Keim J. The relationship between self-efficacy, locus of control and work personality. *J Rehabil* . 2002 Jan 1;68(1):20.

۱۲- تقی زاده، حسین (۱۳۷۹). ویژگی‌های مدرسه محوری از دیدگاه مدیران دبیرستان‌های تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه شهید بهشتی.

۱۳- موسی پیری، محمد عطاران، علیرضا کیامنش، غلامرضا حسین نژاد (۱۳۹۰). برنامه ریزی درسی مدرسه - محور راهبردی برای تمرکززدایی از نظام برنامه ریزی درسی. پژوهش‌های برنامه درسی، ش ۱، صص ۱-۲۷.

۱۴- امین خندقی، مقصود و گودرزی، محمدعلی (۱۳۹۰). طراحی نظام برنامه‌ریزی درسی منطقه‌ای برای آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، نشریه علمی- پژوهشی انجمن مطالعات برنامه‌ی درسی ایران، ش ۲۳، صص. ۷۶-۱۰۹.

۱۵- پیری، موسی (۱۳۸۸). طراحی و اعتبار سنجی الگوی برنامه ریزی درسی مدرسه محور. رساله‌ی دکتری، تهران: دانشگاه تربیت معلم.

۱۶- خوجملی، محمد (۱۳۸۸). چگونگی تربیت شهروندی از طریق برنامه‌های درسی پنهان در مدارس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علم و فرهنگ تهران، دانشکده علوم اجتماعی.

۱۷- قلتاش، عباس (۱۳۹۱). مبانی اجتماعی و سیاسی تعلیم و تربیت: بررسی تطبیقی رویکردها و دیدگاه‌های تربیت شهروندی. پژوهش‌نامه تعلیم و تربیت، دانشگاه فردوسی مشهد، ش ۱، صص. ۴۷-۶۴.

۱۸- مذبوحی، سعید؛ تقی‌زاده، هدایت الله و باقری کراچی، امین (۱۳۹۷). برنامه درسی تربیت شهروندی با رویکرد فرهنگی در دوره ابتدایی آموزش و پرورش. هفتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ از الگوی پایه به سوی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ نوزدهم و بیستم اردیبهشت ماه.

از موسسات فرهنگی، مذهبی، خدماتی و هنری جهت طراحی، اجرا و امور خارج از آموزشگاه و کارگاه تخصصی برای اولیا و مربیان تشکیل گردد تا بتوان از مشارکت بیشتر خانواده بهره برد.

در نهایت، پیشنهاد می‌شود جهت بررسی تأثیر طرح بوم بر سایر متغیرهای روانشناختی مطالعات مشابه انجام شود.

منابع

۱- بارکر، فیلیپ (۲۰۰۴). خانواده درمانی پایه، ترجمه محسن دهقانی و زهره دهقانی (۱۳۹۰). تهران: رشد، چاپ اول.

۲- مهرمحمدی، محمود (۱۳۹۳). برنامه درسی: نظریات، رویکردها و چشم اندازها. مشهد: به‌نشر.

۳- سلسبیلی، نادر (۱۳۸۶). گذار نظام برنامه‌ریزی درسی ایران به سمت عدم تمرکز در طراحی و تدوین برنامه‌ی درسی، با تأکید بر برنامه‌ریزی درسی مبتنی بر مدرسه. فصلنامه مطالعات برنامه درسی، ش ۴، صص. ۴۹-۶۸.

۴- ادیب منش، مرزبان، علی عسگری، مجید و موسی پور، نعمت الله (۱۳۹۰). امکان سنجی اجرای برنامه ریزی درسی مدرسه محور در دبیرستان های شهر کرمانشاه پژوهش‌های برنامه درسی. مجله علمی پژوهشی انجمن مطالعات برنامه ی درسی ایران، ش ۲، صص. ۸۱-۱۰۳.

5- Stanton, G and Others, (1980). *Developing Social and Life Skills*. ERICNO:Ed 217125

۶- احمدی، آمنه؛ امانی طهرانی، محمود؛ امیری نیا، کورش؛ رضانی، فاطمه؛ رهبری نژاد، یدالله؛ زرافشان، علی و نیک نام، زهرا (۱۳۹۷). مدرسه ما تقدیم می کند، راهنمای عمل برنامه ویژه مدرسه (بوم). سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب های درسی ایران.

۷- فتاحی، کورش و واحدچوکده، سکینه (۱۳۸۵). شناسایی آسیب‌های تربیت شهروندی در برنامه درسی پنهان. فصلنامه علمی-پژوهشی نوآوری‌های آموزشی، ش ۱۷، صص. ۹۳-۱۳۲.

8- Mainde, D., Chola, D. K., & Mpolomoka, D. L. (2021). Interrogating Civic Education Pedagogies that Stimulate Political Participation in Selected Secondary Schools in Zambia. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, 5(2), 269-279.

- ۲۸- سرمد، زهره، حجازی، الهه و عباس بازرگان (۱۳۹۰). روش تحقیق در علوم رفتاری، انتشارات آگاه.
- ۲۹- طهماسیان، کارینه (۱۳۸۶). اعتباریابی و هنجاریابی پرسشنامه خوداثرمندی کودکان و نوجوانان. روانشناسی کاربردی، ۴ و ۵: ۳۷۳-۳۹۰.
- ۳۰- ترابی نیا، زهرا (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش مهارت‌های ابراز وجود و انگیزش پیشرفت بر خودکارآمدی و مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان دختر مقطع دبیرستان ناحیه یک بندر عباس. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی. دانشگاه آزاد بندر عباس، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- ۳۱- بشارتی، فاطمه (۱۳۹۵). تاثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر مهارت‌های اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه اول شهر مرودشت. پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی. دانشگاه آزاد مرودشت، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- ۳۲- میرزالی، زهرا (۱۳۹۴). بررسی میزان مؤلفه‌های تربیت شهروندی در کتاب جدیدالتالیف مطالعات اجتماعی پایه ۴ چهارم ابتدایی. پایان نامه کارشناسی ارشد، تعلیم و تربیت اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- ۳۳- سبحانی‌نژاد، مهدیه؛ نجفی، حسن و جعفری‌هرندی، رضا (۱۳۹۷). تحلیل جایگاه مؤلفه‌های اساسی آموزش شهروندی در محتوای کتابهای درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی. دو فصلنامه پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ش ۱، پیاپی ۲۷، صص. ۶۷-۷۸.
- ۳۴- افضل، لیلیا (۱۳۹۵). بررسی تجربه زیسته خودکارآمدی اجتماعی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه (دوره دوم) ناحیه ۳ شهرستان اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- ۳۵- حامدی‌نسب، صادق و عسگری، علی (۱۳۹۷). بررسی رابطه خوشبینی علمی و انگیزه‌ی پیشرفت تحصیلی با توجه به نقش واسطه‌گری خودکارآمدی تحصیلی. دو فصلنامه پژوهش‌های آموزش و یادگیری، ش ۲، صص. ۴۹-۶۱.
- ۳۶- هاشمیان، سیده زهره (۱۳۹۷). بررسی پیش‌بینی حل مسئله و خودکارآمدی براساس ویژگی‌های شخصیتی در دانش‌آموزان. پایان نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور تربیت حیدریه، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- 19- Sincer, I., Severiens, S., & Volman, M. (2019). Teaching diversity in citizenship education: Context-related teacher understandings and practices. *Teaching and teacher education*, 78, 183-192..
- ۲۰- محمد بیابانی، فریده حمیدی، صادق نصری، نصراله نوروزی. ۱۳۹۰. اثر بخشی آموزش خودکارآمدی بر خودگردانی تحصیلی دانش‌آموزان. اولین همایش ملی علوم شناختی در تعلیم و تربیت
- ۲۱- یوسفی، مهناز (۱۳۹۶). اثر بخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر شادکامی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه ششم تحصیلی ناحیه ۲ شهر شیراز. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- ۲۲- شفیق نادری، سهیلا (۱۳۹۶). تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر خوداثرمندی کودکان پیش دبستانی شهر یزد در سال تحصیلی ۹۶-۹۷. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور واحد تفت، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- ۲۳- عظیمی، داریوش؛ محمد امین زاده، دانا؛ توسلی نیا، سعید و فرزانه، مریم (۱۳۹۶). تأثیر سرسختی روان‌شناختی بر مؤلفه‌های خودکارآمدی دانش‌آموزان. روانشناسی معاصر (ویژه‌نامه)، صص. ۱۱۹۳-۱۱۸۸.
- 24- Ait .Kerti .Rannikmäe .Miia .Soobard .Regina . Reiska .Priit .Holbrook .Jack.(2015).Students' Self-Efficacy and Values Based on A 21st Century Vision of Scientific Literacy – A Pilot Study.Procedia - Social and Behavioral Sciences 177 (2015) 491 – 495.
- 25- Schöber . Christian .Schütte .Kerstin . Köller . Olaf .McElvany .Nele .M. Gebauer .Miriam . (2018) .Reciprocal effects between self-efficacy and achievement in mathematics and reading. *Learning and Individual Differences* 63 (2018) 1– 11.
- 26- Fraser, B.J.; Giddings, G.J. and McRobbie, C.J. (1995). "Evolution and validation of personal form of an instrument for assessing science laboratory classroom environments". *Journal of Research in Science Teaching*, 32(4):399-422
- ۲۷- واحد چوکده، سکینه و کاظمی، محمد (۱۳۸۸). شهروندی لازمه شهرنشینی. تبریز: سیمینار علمی- تخصصی شهرها و مردم.

۳۷- اکبرزاده بهروز، واعظ موسوی، سیدمحمدکاظم، زارعیان، احسان. تاثیر آموزش راهبردهای برنامه ریزی عصبی-کلامی بر خودکارآمدی، اعتمادبه نفس ورزشی و عملکرد ورزشکاران معلول و جانباز.

۳۸- کشاورز، سیمبر، رمضانخانی، علوی مجد. (۲۰۱۴). بررسی تاثیر آموزش بر مبنای "مدل تلفیقی رفتار برنامه ریزی شده و خودکارآمدی" بر انجام رفتارهای ارتقاء دهنده سلامت زنان کارگر در سنین باروری. دانش و تندرستی، ۳۱(۹). صص ۵۴-۶۱.

۳۹- رحیمی، شجاعی زاده. (۲۰۱۸). تحلیل روابط مهارت‌های فراشناختی با راهبردهای حل مسئله آموزشی با نقش میانجی خودکارآمدی تحصیلی دانشجویان. نامه آموزش عالی، ۱۱(۴۱). صص ۱۶۷-۱۹۷.

۴۰- زاهد بابلان، عادل، عابدی نیا، افشین، تقوی قره بلاغ، قربانزاده طولارود پایین، پدرام. (۲۰۲۲). الگوسازی تأثیر رهبری تحول‌آفرین بر خودکارآمدی معلمان با میانجی‌گری فرهنگ مدرسه. نوآوری‌های آموزشی، ۲۱(۲). صص ۴۹-۶۶.

۴۱- ادیب، راد سلیمانی، عظیمی، محمد. (۲۰۱۵). تاثیر هوشمندسازی مدارس در تعامل با نگرش به فناوری اطلاعات و ارتباطات بر ارتقاء فرآیند یاددهی یادگیری و خودکارآمدی تحصیلی. دوماهنامه علمی-پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۶(۲۱). صص ۲۱-۴۲.